

הוא, ולכן הוא נידון בסנהדרין גדולה.

ומביאה הגמרא את דברי עולא, המפרש פירוש אחר. שהמשנה אינה מדברת בשבט או בנשיא שחטאו, אלא באם נפלה מחלוקת בין שבט לשבט⁽¹⁾ בעסקי נחלה וגבולות אדמתם, שדבר זה נידון בסנהדרין גדולה.

עולא אמר רבי אלעזר: משנתנו מדברת **בכאין** לדון על עסקי נחלות. והטעם שצריכין לדון דבר זה בשבעים ואחד, הוא: **וכתחילתה** של חלוקת הנחלות של ארץ ישראל. **מה,** כמו שבתחילתה, התחלקה הארץ לנחלות השבטים על ידי יהושע והזקנים, שהיו **שבעים ואחד**. **אף כאן,** בדורות הבאים, ידונו את עסקי הנחלות, **בשבעים ואחד**.

ומקשה הגמרא: אם כן, מדוע שלא נאמר גם כן: **אי מה,** כמו **תחילתה**, התחלקה הארץ על ידי קלפי גורל, **ואורים ותומים,** וכל ישראל [כמו שמבואר במסכת בכא בתרא דף קכב]. **אף כאן,** בדורות הבאים, נפסוק את הלכות הנחלות דוקא על ידי קלפי, **אורים ותומים,** וכל ישראל.

וזה הרי אינו נכון!

ולכן הגמרא דוחה את דברי עולא, ואומרת: **אלא,** מחזורתא, הביאור הנכון הוא, **כדרב מתנה,** שהמשנה מדברת בנשיא שבט שחטא.

אך רבינא, חוזר לפרש שהמשנה מדברת בשבט שהודח לעבודה זרה.

רבי יונתן אומר: ממאה ועד ריבוי של שבט. פחות ממאה אינה נחשבת עיר, וכמו כן, יותר מרובו של שבט — הריהו ציבור.

ומעתה, משנתנו אינה לא כדעת רבי יאשיה, שהרי הוא סובר שאף עיר גדולה יותר ממאה דינה כיחידים, וכל שכן שבט שלם.

והיא גם שלא כדעת רבי יונתן, שהרי: **ואפילו רבי יונתן לא קאמר** שכל ציבור גדול נעשה עיר הנדחת, **אלא דוקא** ממאה עד ריבוי של שבט. **אבל כולו,** כשחטאו כל השבט — **לא** אמר רבי יונתן שדינם כמרובים. ואילו משנתנו הרי מדברת ב"שבט" שלם שחטא, ובכל זאת היא נותנת לו דין מרובים שחטאו.

ובהמשך הגמרא, יתרץ רבינא לקושיה זו.

ועתה מפרש רב מתנה פירוש אחר בדברי המשנה.

אמר רב מתנה: הכא כאן בנשיא של שבט, **שחטא** באחת מכל העבירות שבתורה שחייבים עליה מיתת בית דין, **עסקינן,** מדברת המשנה.

והטעם שנידון בסנהדרין גדולה, על אף שהוא יחיד, כי, **מי,** וכי **לא אמר רב אדא בר אבהה,** כי מה ששנינו בהמשך המשנה, שכהן גדול נידון בסנהדרין גדולה, הוא משום שנאמר **"כל הדבר "הגדול" יביאו אליו"**, ודרשינן, **דבריו של "גדול"**, איש חשוב, כמו הכהן הגדול, יובאו לדין בפני הסנהדרין. אם כן, **האי נשיא נמי, "גדול"**

1. כן כתב רבינו חננאל בשם הירושלמי. והמאירי כתב: בין שבט לשבט או בשבט עצמו בין משפחה למשפחה.

רבינא אמר: לעולם פירוש משנתנו הוא בשבט שהודח.

והא דקא קשיא לך, וכי **בדינא דרבי** **דיינינן** ליה? והלא הם יותר ממאה לרבי יאשיה, ויותר מרוב שבט לרבי יונתן —

תשובתך, **אי?** אכן כך הוא הדין, שאף על גב דקטלינן ליה בדין יחיד, בסקילה, בכל זאת, **בי דינא דרבי**, סנהדרין גדולה, הם אלו שדיינינן ליה, ולא בית דין של עשרים ושלושה.

ומה שאמרו רבי יאשיה ורבי יונתן, כוונתם היא, שבעיר גדולה ממאה, או בשבט כולו — אין נידונים בסייף אלא בסקילה. והתנא של משנתנו מודה להם בזאת. אלא שהוא סובר שהשבט שעבד עבודה זרה נידון בסנהדרין גדולה, ואף רבי יאשיה ורבי יונתן מודים לדין זה.

והטעם ששבט שעבד עבודה זרה נידון בסנהדרין גדולה, הוא:

מי לא, וכי לא אמר רבי חמא בר יוסי אמר רבי אושעיא: נאמר בתורה [דברים יז] באיש או אשה שעבד עבודה זרה: **"והוצאת את האיש החוא או את האשה החיא** אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך, את האיש או את האשה, וסקלתם באבנים, ומתו". ודרשינן, **איש ואשה יחידים אתה מוציא לשעריך**, לבית דין שבכל שער ושער משערי העיר, דהיינו סנהדרין קטנה, **ואי אתה מוציא את כל העיר כולה**, שעבדו עבודה זרה, **לשעריך**, אלא לבית דין הגדול שבירושלים, דהיינו סנהדרין גדולה.

ודרשה זו שדרשה רבי אושעיא לגבי עיר הנדחת, **חמא**, בשבט שהודח, נמי נדרוש כך: **איש ואשה אתה מוציא לשעריך, ואי אתה מוציא את כל ה"שבט" כולו לשעריך**, אלא לסנהדרין גדולה.

שנינו במשנתנו: אין דנים וכו' ולא את נביא השקר וכו' אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

ודנה הגמרא: **מנהני מילי?** מנין נלמד שנביא שקר נידון בשבעים ואחד.

ומבאר הגמרא: **אמר רבי יוסי בר חנינא: אתיא, נלמד הדבר בגזירה שוה "הזדה הזדה" מזקן ממרא.** בנביא שקר נאמר [דברים יח]: **"אך הנביא אשר יזיד לדבר בשמי",** ובזקן ממרא נאמר: [דברים יז]: **"והאיש אשר יעשה בזדון".** ודרשינן, **מה לחלף, כמו שזקן ממרא, בשבעים ואחד,** הוא חייב מיתה רק אם המרה [הורה הוראה בניגוד למה שהורה בית דין] כנגד בית דין של שבעים ואחד שבלשכת הגזית. **אף כאן, נביא שקר, נידון בשבעים ואחד.**

ומקשה הגמרא: הלא פסוק זה של הזדה של זקן ממרא, **כי כתיבא**, המקום שהוא אמור, **בקטלא**, לגבי בית הדין שידון בחיוב הריגתו, **הוא דכתיבא!** שנאמר בפרשת זקן ממרא: **"והאיש אשר יעשה בזדון, לבלתי שמע וגו' ומת האיש ההוא".** והרי קטלא, דין מיתתו של זקן ממרא, **בעשרין ותלתא**, בעשרים ושלושה, הוא נידון, ולא בשבעים ואחד! שהרי בין כל האמורים במשנה שנידונים בשבעים ואחד, לא נשנה ביניהם

זקן ממרא.

ומה שאמרו זקן ממרא בשבעים ואחד, הוא רק לגבי אופן המראתו, שאינו חייב אלא אם המרה כנגד הכרעת בית דין הגדול של שבעים ואחד. ואם כן, האיך אפשר ללמוד בגזירה שוה של "הזדה הזדה" את דין מיתת נביא השקר בשבעים ואחד, מהמראת זקן ממרא, בשעה שהפסוק של "הזדה" האמור בזקן ממרא נאמר לגבי דין סקילתו, וסקילתו היא בעשרים ושלשה.

אלא, אמר ריש לקיש: גמר, למדנו בגזירה שוה של "דבר דבר" מהמראתו של זקן ממרא. לפי שבמיתת נביא שקר נאמר "איש יזיד לדבר דבר", וגם בהמראת זקן נאמר "ועשית על פי הדבר". מה המראת זקן, הוא כנגד הוראה של שבעים ואחד, כך מיתת נביא שקר היא בשבעים ואחד.

ומקשה הגמרא על ריש לקיש: אחרי שלמדנו בגזירה שוה מהמראת זקן ממרא כנגד הוראה של שבעים ואחד, שמיתת נביא שקר היא בשבעים ואחד, אם כן:

ולחר, ויחזור דיו מיתת זקן ממרא, ולגמר "הזדה הזדה" מנביא השקר.

ונאמר, כמו שנביא שקר נהרג בשבעים

ואחד — שהרי למדנו זאת מדין המראתו של זקן ממרא כנגד הוראה של שבעים ואחד — כך גם זקן ממרא ייהרג בשבעים ואחד.

ומתרצת הגמרא: רק את הלימוד של גזירה שוה "דבר דבר", גמיר, קיבל התנא מרבתי. אבל את הלימוד של גזירה שוה "הזדה הזדה", לא גמיר, לא קיבלה מרבתי. ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אף אם הפסוק נראה כמיותר כדי לדרוש ממנו, לפי שאינו יודע אם הוא אכן מיותר, כי שמא הוא נדרש לדרשה אחרת.⁽²⁾

שנינו במשנתנו: אין דנין וכו' ולא את כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

ודנה הגמרא: מנחני מילי? מנין נלמד שכהן גדול שעשה אחת מן העבירות שחייבים עליה מיתה — נידון בשבעים ואחד.

ומבאר הגמרא: **אמר רב אדא בר אבהו, דאמר קרא, נאמר בתורה בפרשת מינוי הסנהדרין, [שמות יח] "כל הדבר הגדול יביאו אליך", היינו למשה, שהיה במקום שבעים ואחד. ודרשינן: דבריו של איש גדול, בעל שררה, כגון נשיא וכהן גדול, יביאו אליך, אל בית דין של שבעים ואחד.**

אך הגמרא מביאה תנא של ברייתא, שאינו

והתוס' במסכת שבת (צ"ז א) מתרצים, שהיה להם — לתנאים ואמוראים — בקבלה מנין של גזירה שוה בכל התורה, וזו היתה יתירה על חשבוננו — לפיכך לא קיבלה.

והתוס' במסכת כתובות (ל"ח ב) מתרצים: דהיה להם בקבלה שיש כאן גזירה שוה בין נביא שקר לזקן ממרא, ולא ידעו במה, ואמר מסברא שהיא הזדה הזדה. ועיין ביד רמ"ה.

2. וכתב התורת חיים: דרבי יוסי בר חנינא יתרו: דאף שהזדה נאמר במיתה, מכל מקום משמעותה היא על המראתו בודון, לכן גמר הזדה הזדה.

אבל עדיין קשה, אם אין אדם דן גזירה שוה מעצמו, איך דן רבי יוסי בר חנינא הזדה הזדה, ואם קיבלה מרבתי למה לא הסכים ריש לקיש לקבלתו.

דורש כן.

מיתובי מהא דתניא: "דבר גדול", הוא דבר קשה, שהסנהדרין אינם יודעים להכריע בו, ואותו הם יביאו אל משה.

אתה אומר דבר קשה — או אולי אינו דבר קשה, אלא דבריו של גדול. והיינו, שאת דינו של אדם גדול יביאו אל משה?

כשהוא אומר בסוף אותה אותה פרשה "את הדבר הקשה יביאון אל משה", הרי דבר קשה אמור. הרי מוכח שהכוונה לדבר קשה.

[ובמהשך יבואר למה צריך לדעתו שני פסוקים ללמדנו שהביאו למשה את הדבר הקשה].

ומכאן קשה על רב אדא בר אהבה הדורש "דבר של גדול".

ומתרצת הגמרא: הוא, רב אדא בר אהבה, דאמר, כי האי תנא. כמו התנא של ברייתא אחרת, ולכן הוא העמיד את דברי התנא במשנתנו כפי התנא ההוא.

דתניא, שנינו בברייתא: "דבר גדול" — דבריו של גדול.

מנין אתה אומר דבריו של גדול? — או אולי, אינו דבריו של גדול אלא "דבר הקשה"? כשהוא אומר בפסוק אחר "את הדבר הקשה יביאון אל משה", הרי דבר קשה כבר אמור, ומה אני מקיים את מה שנאמר "דבר גדול", לדבריו של גדול.

וכך היא גם דרשת התנא של משנתנו.

ומקשה הגמרא על התנא של הברייתא הראשונה:

והאי תנא האומר ש"דבר גדול" פירושו דבר קשה, תרי קראי, למה לי? למה כתבה התורה שני פסוקים ללמדנו שהדבר הקשה יובא אל משה.

ומתרצת הגמרא: אין כאן פסוק מיותר, כי חד, פסוק אחד, הראשון, לצוואה בעלמא, לציווי על הדיינים שיביאו למשה את דבר הקשה. וחד, נאמר לעשייה. שהתורה מספרת כי אכן עשו כן, והביאו אל משה את הדבר הקשה.⁽³⁾

ומקשה עתה הגמרא על התנא של הברייתא השניה:

ואידך, איך הוא דורש מיתור הכתובים, והלא אינם מיותרים, שהרי אחד נאמר לצוואה ואחד לעשייה.

ומתרצת הגמרא: בכל זאת יש כאן טעם לדרשה, כי אם כן, ששני הפסוקים הם לדבר הקשה, לכתוב או גדול גדול בשני הפסוקים, או קשה קשה בשני הפסוקים. מאי גדול ומאי קשה, מדוע שינה הכתוב לשונו?

שמע מינה תרתי, בא הכתוב ללמדנו, שדבר גדול אינו דבר קשה, אלא דבריו של גדול, ואותו הביאו אל משה. ומוכח שדינו של גדול נידון בשבעים ואחד.

בעי שאל רבי אלעזר: שורו של בהן גדול

3. והקשה התוס' הרא"ש, שאם כן מאיזה דרשה דרש תנא זה את דין משנתנו שאין דנים את כהן הגדול ונשיא אלא בבית דין שבעים ואחד.

ומקשה הגמרא: **פשיטא**?! מה בא אביי להשמיענו, ולמה הצורך ללמוד כן מדברי רבי אלעזר, הרי רק בשור הנסקל השוותה התורה הממון לבעלים⁽⁵⁾.

ומתרצת הגמרא, שזה אינו כל כך פשוט –

מהו דתימא היתה לנו הוה אמינא לומר: הואיל וכתב **”כל”** הדבר הגדול, נדרוש **”כל”** דבריו של גדול אפילו דיני ממונות נצטרך סנהדרין גדולה. קא משמע לן משמע לנו אביי, שדיני ממונות של הכהן הגדול – בשלשה⁽⁶⁾.

שינונו במשנתנו: ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

ודנה הגמרא:

שהמית את האדם – בכמה דיינים הוא נידון? האם למיתת בעלים דידיה מדמינן ליה, האם משווים אותו לדין מיתת בעליו הכהן גדול, שהרי כתבה התורה **”השור יסקל וגם בעליו יומת”**, וכמו שהוא נידון בשבעים ואחד, כן שורו, או דילמא, שמא נאמר, למיתת בעלים דעלמא מדמינן ליה. משווים אותו לשאר מיתת בעלים – בעשרים ושלשה.

והבעיה לא נפשטה⁽⁴⁾.

אמר אביי: מדקא מיבעיא ליה שורו, מכך שרבי אלעזר הסתפק רק בשורו, שיש צד להשוותו אליו, שהרי כתבה התורה **”השור יסקל וגם בעליו יומת”**, מכלל דבריו אלו אתה למד, דממונו של כהן גדול, אם יש לו משפט ממון, פשיטא ליה לרבי אלעזר שאינו נידון בשבעים ואחד, אלא בשלשה, ככל דיני ממונות.

ומקשה הגמרא: ואימא הכי נמי, שנדרוש: **”כל דבריו של גדול”** ומתרצת: מי כתיב דברי גדול – הדבר הגדול כתיב, דבר גדול ממש. דהיינו מיתת בית דין.

ורש"י שם אינו מפרש. והיד רמ"ה מפרש שני פירושים. האחד, ש"דבר גדול" משמע דבר גדול ממש – והוא מיתת בית דין. והשני, שרק דבר אחד ולא כל דברי הגדול.

הרי שאפילו מלקות שחמיר מדיני ממונות נידון בשלשה, ודרשינן מדרשת הכתוב.

והקשה הגאון רע"א: אם כן מה צריך אביי להשמיענו שדיני ממונות נידון בשלשה, אם אפילו מלקות נידון בשלשה.

והניח הקושיא ב"צריך עיון".

והנה, היד רמ"ה גריס גם בסוגייתנו: "ואימא הכי נמי" שנלמד מהפסוק כל דבריו של גדול,

4. הרמב"ם (פ"ה מהל' סנהדרין הלכה א) אינו מביא בעיא זו. וכתב הלחם משנה שמפשטות לשונו משמע שנידון בשבעים ואחד. והמאירי סובר שנידון בשבעים ואחד.

5. כן פירש היד רמ"ה.

והתורת חיים מפרש: וכי יעלה על הדעת שיאספו שבעים ואחד שופטים בשביל סכסוך בדיני ממונות.

6. והנה, בגמרא בפרק כהן גדול (י"ח א) הובאה ברייתא שאם כהן גדול עבר על לא תעשה וחייב מלקות הרי הוא כהדיוט ונידון בשלשה. ומקשה הגמרא: **”פשיטא”** ומתרצת: מהו דתימא וכו' כל דבריו של גדול – ואפילו מלקות – קמשמע לן שנידון בשלשה.

מנהני מילי מנין נלמד דין זה.

אמר רבי אבהו: דאמר קרא בתורה ויאמר ה' אל משה, קח את יהושע בן נון וגו' וסמכת את ירך עליו, והעמדת אותו וגו' **ולפני אלעזר הכהן יעמוד** ושאל לו במשפט האורים לפני ה', על פיו יצאו ועל פיו יבואו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה". ודרשינן, הוא — זה מלך שהרי יהושע היה מלך, וכל בני ישראל אתו — זה כהן משוח מלחמה שכל בני ישראל יוצאים אתו למלחמה, וכל העדה זה סנהדרין.

והגמרא דוחה ראית רבי אבהו, שאין במשמעות הפסוק שהמלך צריך ליטול רשות מהסנהדרין, אלא שהמלך ומשוח מלחמה וסנהדרין עומדים לפני אלעזר לשאול באורים ותומים.

ודילמא, הרי יתכן, לסנהררי הוא דקאמר להו רחמנא, שהתורה מצווה לסנהדרין דלישיילו שנשאלין באורים ותומים, כלומר, שבאה התורה להשמיענו שאין שואלין באורים ותומים אלא מלך או משוח מלחמה או סנהדרין, ולא הדיוט, ואין מפסוק זה ראיה לדין משנתנו, שאין יוצאים למלחמה אלא על פי שבעים ואחד.

והגמרא חוזרת בה מדרשה זו, ולומדים דין זה מדוד המלך שנטל רשות מסנהדרין. והגמרא מביאה ברייתא, המתארת באריכות את דרכיו ומנהגיו של דוד המלך בעת יציאותיו למלחמה.

אלא כי הא כמו דאמר רב אחא בר ביזנא **אמר רבי שמעון חסידא: כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד** ונקביו בצד צפון, כיון שהגיע הצות לילה — רוח צפונית מנשבת בו שבחצות הלילה מנשבת רוח צפונית, והיה הכנור מנגן מאליו. מיד היה דוד עומד ועוסק בתורה כמו שאמר [תהילים קי"ט] "חצות לילה אקום", עד שעלה עמוד השחר.

כיון שעלה עמוד השחר — נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמרו לו: אדונינו המלך! עמד ישראל צריכין פרנסה. אמר להן דוד: לכו והתפרנסו זה מזה, אמרו לו: אין הקומין משביע את הארי, כלומר, אין בפרנסה מועטת להשביע את העם, ואין הבור מתמלא מחולייתו, כלומר, העוקר חוליא מבור כרוי וחוזר ומשליכה לתורה אינו מתמלא, והנמשל, שאין מספיק פרנסה למלאות את צרכי העניים, וצריכין להביא פרנסה ממקום אחר, כמו שצריכין עפר ממקום אחר למלאות את הבור, אמר להם

בסוגייתנו, הדנה בענין ממונות, לא היתה אפילו הוה אמינא שנידון בשבעים ואחד.

והתורת חיים מוסיף: בשלמא במלקות שהיא במקום מיתה (לעיל י א) היתה הוה אמינא שנידון בשבעים ואחד, אבל ממון אינו דבר גדול, ואין שום הוה אמינא שיצטרכו שבעים ואחד.

אפילו דיני ממונות. ומתרת הגמרא: "מי כתיב דברי גדול" שמשמעותו כל דבריו של גדול "דבר כתיב" שרק מה ששייך בגופו של הגדול, ולא ממונו.

וכתב הר"ן שאינה גירסה נכונה, כי בשלמא שם בגמרא, שדנה לענין מלקות בגופו של הכהן גדול, שייך להקשות "ואימא הכי נמי", אבל

דוד: **לכו ופשטו ידיכם בגדוד**, כלומר לצאת בגדודי מלחמה להביא פרנסה בארץ אחרת.

מיד יועצין איזה הדרך ילכו ואיך יציבו מצד הצבא וטכסיסי מלחמה **באחיתופל** שהיה יועץ לדוד ו**נמלכין בסנהדרין** נוטלין רשות מסנהדרין, כמו ששינינו במשנתנו, ו**ישואלין באורים ותומים** בדבר ה', אם יצליחו.

אמר רב יוסף: מאי קרא: מאיזא קרא: מאיזא פסוק נלמד, יועץ סנהדרין ואורים ותומים.

ב-טו נאמר בספר דברי הימים [א כ"ז] בפרק שמנויים שם שרי ויועצי דוד **"ואחרי אחיתופל בניהו בן יהודע**, [עיין הערה (7)] **ואביתר, ושר צבא למלך — יואב**, הרי שהסדר הוא, אחיתופל, בניהו, ואביתר ויואב.

אחיתופל זה יועץ הוא שנתן עצות לדוד, ו**כן הוא אומר** [שמואל ב' ט"ז] **"ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם וגו' ובניהו בן יהודע זו סנהדרין שהיה מופלא וראש הסנהדרין** (8), **אביתר אלו אורים ותומים** שדוד נשאל לו עד מלחמת אבשלום.

וטרם שגומר רב יוסף לדרוש את הפסוק בדברי הימים, מביא עוד פסוק להוכיח שהסנהדרין קודמים לאורים ותומים.

וכן הוא אומר [דברי הימים א י"ח] **"ובניהו בן יהודע על הכרתי ועל הפלתי"** ודרשינן **"על"** למעלה מהם וקודם להם.

ועתה גומר רב יוסף לדרוש את הפסוק **"ואחרי אחיתופל"**.

ולמה נקרא שמן של האורים ותומים כרתי ופלתי, ודרשינן, **כרתי, שכורתין דבריהן שאומרים דברים קצובים וגמורים אין פוחתין ואין מוסיפין, ופלתי שמופלאים מעשיהן, ואחר כך שר צבא למלך — יואב להוליך אנשי המלחמה.**

הרי שדוד המלך נמלך בסנהדרין טרם שיצאו למלחמת הרשות.

ועתה דורשים מפסוק אחר שכנור היה מעירו לדור לפני עלות השחר.

אמר רב יצחק בריה דרב אדא, ויש אמוראים שאמרי לה לדרשה זו בשם אמר רב יצחק בר אבודימי: מאי קרא מאיזא פסוק נדרש, שנאמר [תהלים נ"ז] "עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר".

שנינו במשנתנו: **אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.**

ודנה הגמרא:

מנהני מילי: מנין נלמד הדין של הוספת ירושלים והעזרות על פי שבעים ואחד.

ומבאר הגמרא:

8. לפי שיטת רש"י שכרתי ופלתי הם האורים ותומים, לא הביאה הגמרא ראייה שבניהו היה ראש הסנהדרין. [נמה שכתבו התוס' במסכת ברכות בשם רש"י: "מסברא אומר כן" אין

7. במקרא נאמר: **"יהודע בן בניהו"** ועיין בתוס'.

ביארנו בגמרא כמו שביאר הר"ן בשיטת רש"י. ועיין רש"י במסכת ברכות (ג ב).